

Podkast med kritisk blikk på psykologisk praksis

Kim Sverre Larsen og programleder Heidi Wittrup Djup (Foto: privat)

Et evig maktkritisk blikk på psykologiske praksiser. Det er nødvendig for at de skal stå seg i møte med ettertiden, mener Heidi Wittrup Djup som fronter tidsskriftets nye podkast.

TEKST

Per Halvorsen

PUBLISERT 2. oktober 2023

– *Du er vert for første runde med den nye podkasten «Psykologtidsskriftet mellom linjene»? Hva er det som står mellom linjene i Psykologtidsskriftet som fortjener en egen podkast?*

– Denne podkasten lanserer vi i forbindelse med tidsskriftets 50-årsjubileum. Den tar utgangspunkt i temaer som har vært diskutert i spaltene våre gjentatte ganger opp gjennom årene. Vi ser på dem på nytt. Denne gangen med et kritisk blikk utenfra. Å se på seg selv fra denne vinkelen har ikke psykologer alltid vært like flinke til.

– *Kan du eksemplifisere?*

– En av episodene handler om seksuelle grenseoverskridelser. På nittitallet ble det tematisert ganske mye. Først og fremst fordi Psykologforeningens daværende president ble tatt med buksene nede etterfulgt av en rekke medieoppslag. I tiårene før og etter var det ganske taust. Psykologer har sjelden vært de ivrigste til å problematisere koblingen mellom seksuelle følelser i terapirommet og makten de har som fagutøvere. Først når

skandalene har nådd mediene, har vi kommet på banen. Dette er et inntrykk som går igjen i arbeidet med podkasten: Det er ikke psykologene selv som går i front når det gjelder å kreve endringer.

«Først når skandalene har nådd mediene, har vi kommet på banen»

– *Hva forteller det deg?*

– At psykologer som faggruppe bør møte samfunnet med en større grad av ydmykhet og erkjenne at vi kan gjøre feil. Samtidig må vi forsøke å forstå hvilke mekanismer som førte til feilene slik at vi kan unngå å gjenta dem. En slik åpenhet vil øke profesjonens troverdighet. Deler av fagutøvelsens historie er svært dyster. Det fins mange eksempler på at det har skjedd store overgrep mot enkeltmennesker i det godes navn. Kanskje noen av dem kunne ha vært unngått hvis vi i større grad hadde forstått hvor våre egne blinde flekker og feilvurderinger kommer fra?

– *I introduksjonsepisoden «First, do no harm» fremstår deler av psykiatriens og psykologiens historie som et skrekk-kabinett. I samtalen med psykologspesialist Kim Larsen får vi høre om sovekurer der pasienten ble dopet ned i ukesvis, om overraskelsesbad, der pasienten med bind for øynene blir droppet intetanende ned i iskaldt vann. Og vi får høre om lobotomi som innebar uopprettelig skade på pasientens hjerne og følelsesliv. Hvorfor trenger vi å vite alt dette?*

– Også den gang ville fagfolkene hjelpe. De var ikke onde mennesker, men mente de gav nødvendig og virksom hjelp. Alternativene var dessuten få. Først senere så vi klart hvor destruktive de var, noen av prosedyrene enkeltmennesker ble utsatt for. Riktignok var det noen som protesterte, blant annet mot lobotomi. Det vitenskapelige grunnlaget for inngrepet var tynt, dødeligheten var høy i starten. Men kritikerne ble ofte latterliggjort og marginalisert. Eksemplene Kim Larsen trekker fram i den første episoden, bekrefter hvor vanskelig det er å få øye på seg selv i sin egen samtid. Vi ønsker å vise hvor galt det kan gå om ikke de som forvalter makten, spør seg selv om det de gjør i dag, vil stå seg i møte med ettertidens granskende blikk.

Aktuelt intervju

Hvem: Heidi Wittrup Djup, redaktør i Tidsskrift for Norsk psykologforening

Hvorfor: På lufta som vert for den nye podkasten *Psykologtidsskriftet mellom linjene* som lanseres i forbindelse med tidsskriftets 50-årsjubileum.

Hva: Retter gjennom syv episoder et undrende og kritisk blikk mot psykologer og psykologien som fagfelt.

Podkast-episodene finner du her

– *I dag har vel kritiske røster større muligheter til å gjøre seg gjeldende?*

– Ja, sosiale medier har skapt flere flater for kritisk debatt, og det er lettere å dele sine meninger og få støtte av andre. Men også i dag kan vi oppleve irrettesettelser og kansellering av helt legitime kritiske stemmer på en måte som ikke stimulerer til den åpenheten og refleksjonen som er nødvendig for at fagfeltet skal utvikle seg.

– *Kan vi anta at nye kapitler i faghistorien ikke vil bli like mørke som dem dere beskriver i første episode?*

– Psykologi er blitt et langt mer modent fag. Vitenskapeliggjøringen med dobbeltblindede, randomiserte effektstudier har hatt mye å si for kunnskaps- og metodeutviklingen. Fagetikken har tatt lange steg fremover. Og vi har juridiske kontroll- og tilsynsordninger som skaper et helt annet grunnlag for å kvalitetssikre fagutøvelsen. Dagens psykologer har langt bedre forutsetninger enn sine faglige forfedre for å gjøre «no harm».

– *Hva er det viktigste dagens psykologer kan gjøre for å unngå at det om femti år lages en podkast der deltakerne rister på hodet av nåtidens praksis?*

– Vi må aldri slutte å problematisere maktubalansen i relasjonene vi inngår i. Vi er dessuten kommet i en posisjon der vi nærmest automatisk tenker at det må være psykologer over alt. Vi ser ikke helt begrensingene våre og risikerer å bli litt bevisstløse når det gjelder risikoen for at vår posisjon også kan få en slagside. Som gruppe er vi både privilegerte og i stor grad del av majoritetskulturen. At vi ikke gjenspeiler mangfoldet i befolkningen, kan gjøre oss mindre i stand til å få øye på virkeligheten minoriteter lever i.

«Det var ikke psykologer som stod på barrikadene for å avkriminalisere homofili»

– *Denne problemstillingen er tema i en egen episode viet psykologers møte med minoriteter. Kan du utdype?*

– Vi kommer blant annet inn på hvordan vi har vært med på å sykeliggjøre skeive. Det var ikke psykologer som stod på barrikadene for å avkriminalisere homofili. I tidsskriftets spalter er det i hvert fall få spor etter den kampen. Vår rolle har ofte vært å dytte folk i retning av majoritetsbestemte normer. Det ser vi også i møte med etniske minoriteter og personer med funksjonsnedsettelse. Økningen i antall diagnoser peker i samme retning. Det har bidratt til å innsnevre normalitetsspennet. Hvordan vil det stå seg i ettertid? Sykeliggjøring kan gjøre psykologer mer relevante og mer etterspurte. Det er bra for profesjonen og i tråd med Psykologforeningens interessepolitikk. Om det er bra for samfunnet, er et annet spørsmål.

– *Hvilke av dagens praksiser tror du ligger tynnest an i møte med en enda mer opplyst framtid?*

– Problematisering av noe av det vi gjør i dag, er allerede i full gang. Medisinering av barn med ADHD er ett eksempel. Tvangsmedisinering med antipsykotika er et annet.

Det siste er høyaktuelt: I disse dager forsøker to kvinner å få rett til å saksøke staten for brudd på Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK). I begge tilfeller er det dokumentert at de er blitt påført PTSD etter å ha blitt medisinerert mot sin vilje gjennom flere år. Om de får prøvd saken for retten, er det nå opp til Høyesteretts ankeutvalg å avgjøre.

– Hva er det viktigste du selv har lært i arbeid med podkasten?

«Vi må aldri slutte å problematisere maktubalansen i relasjonene vi inngår i»

– Det gjorde stort inntrykk å lytte til samtalen i episoden «Sex og svik i terapi». Jeg har nok assosiert slike overgrep og grenseoverskridelser med den manipulerende predatoren. I langt mindre grad har jeg erkjent prosessene som resulterer i privatisering av relasjonen, eller i ytterste konsekvens seksuelle overgrep. Dette angår oss alle. Hva kan vi gjøre på arbeidsplassen for å legge til rette for samtaler om hvordan det er å være meg i møte med denne spesielle pasienten. Hen som vekker slike følelser i meg, og som jeg får lyst til å være sammen med på fritiden. Kanskje vi må innse at det er en yrkesrisiko å bli forelsket og ha åpne samtaler om varselsignalene slik at vi kan finne ut hva vi skal gjøre? Også episoden om sakkyndighet berører hvordan psykologer risikerer å bli påvirket av helt vanlige kognitive og sosiale mekanismer: Tankefeller, tendensen til å bli hypotesebekreftende eller ikke i stand til å stå imot ytre press og forventninger. Konsekvensene kan bli alvorlige om vi ikke vet hva som påvirker oss. I podkasten tilbyr vi rom for refleksjon og høyt-tenkning. Klarer vi å stimulere til gode faglige samtaler om vanskelig temaer, har vi lykket.

TEKST

Per Halvorsen, journalist